

Future Scenarios of the Impact of Western Sanctions against Russia on the Ukrainian Crisis

Alireza Sahraie

Ph.D. in Political Science, Faculty of Law and Political Science, Ferdowsi University of
Mashhad, Mashhad, Iran.
Email: sahraie.alireza@mail.um.ac.ir

Article Info.

ABSTRACT

Article Type:
Research Paper

Article History:

Received:
9 March 2025

Revised:
7 October 2025

Approved:
7 February 2026

Published Online:
18 February 2026

Keywords:

Scenario
Writing,
Drivers,
Western
Sanctions,
Russia,
Ukraine.

The Ukrainian crisis, which was exacerbated by Russia's full-scale invasion in February 2022, is a multidimensional phenomenon with historical, geopolitical, and security roots. The main question of this research is as follows: What is the position of the EU and the US on sanctions against Russia within the framework of the variables shaping and perpetuating the Ukrainian crisis, and what scenarios can be drawn for the future? To answer this question, the present study is not a hypothesis test, but rather seeks to discover the variables and drivers that affect the European Union and the United States sanctions against Russia in the Ukrainian crisis. This study, using the futures research method and structural analysis with the MiKMac software, examines the place of Western sanctions against Russia in the complex network of variables affecting this crisis. The findings show that sanctions alone are not an independent and determining variable, but rather operate in dynamic interaction with other drivers. Among the 15 key variables identified, "Russian technology spin-off" was identified as the main influential variable, and "Russian financial flexibility" as the key moderating variable. Also, "China's reaction to secondary sanctions" is a two-way variable with high potential to create breaking points in the system. Based on these two pivotal variables, four possible scenarios were drawn: "perfect storm", "strategic deadlock", "new bipolar world", and "collapse and chaos". The conclusion shows that the effectiveness of sanctions is highly dependent on their interaction with internal (such as the resilience of the Russian economy) and external (such as China's position) factors and cannot be analyzed in isolation.

Cite this article: Sahraie, A. (2026), "Future Scenarios of the Impact of Western Sanctions against Russia on the Ukrainian Crisis", **Central Eurasia Studies**, Vol. 18, No. 2, pp 257-288.

<http://doi.org/10.22059/JCEP.2026.390342.450304>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran

Introduction: The sanctions imposed by the United States and the European Union against the Russian Federation following its full-scale invasion of Ukraine in February 2022 are considered one of the most extensive sanctions regimes in modern history. However, the effectiveness of these sanctions in playing a decisive role in ending the aforementioned crisis remains a subject of scientific and political debate. The Ukrainian crisis— which culminated in the 2022 invasion— is not simply a military conflict, but a multidimensional and complex phenomenon rooted in historical, geopolitical, security, and economic factors. The crisis has presented the international order with one of its greatest challenges since the end of the Cold War and has provoked a response from the Western community, led by the United States and the European Union. The central part of this response has been the imposition of an unprecedented set of economic, financial, and political sanctions against Russia, designed to alter the Kremlin's strategic calculations, undermine the economic foundations supporting the war, and increase the costs of continuing the conflict. Therefore, examining the place of these sanctions in the intertwined network of causes and factors of the Ukrainian crisis is essential to understanding the dimensions of this conflict and to assessing the effectiveness of economic pressure tools in international relations.

Research question: What is the position of the European Union and United States sanctions against Russia within the context of the variables shaping and perpetuating the Ukrainian crisis, and what scenarios can be drawn for the future?

Research hypothesis: The present study is not a hypothesis test, but rather seeks to discover the variables and drivers that affect the sanctions imposed by the European Union and the United States against Russia in the Ukraine crisis.

Methodology: The present study is a quantitative study in terms of trend research, and its overall quality is based on the scenario writing process. In this study, the general scenario-based planning model was used. This model is one of the most common and accepted approaches to scenario writing and has wide application and relevance, including in the field of international issues. The aforementioned model begins with explaining the problem and identifying the components, and ends

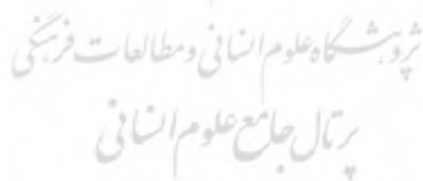
with analyzing the driving forces and existing uncertainties, developing and describing scenarios, and proposing strategic options.

Results and discussion: Based on the structural analysis using Miqmac software, this system has a complex power structure and variable dependencies, which are classified into four main quadrants. This analysis is based on the logic of structural analysis and complex systems theory, which is manifested in the MicMac method. The software output shows that out of the fifteen selected variables, one variable was identified in the group of influential variables (textural or determinant), seven variables in the group of dichotomous variables (four risk variables, three variables as target variables), one variable in the group of influenced variables and five variables in the group of independent (or lever) variables. Finally, this system has a monitoring variable called “Russian fiscal flexibility,” and it is the only factor that has the greatest impact on the other variables. Among the 15 key variables identified, “Russian technology spin-off” was identified as the main influential variable, and “Russian fiscal flexibility” as the key moderating variable. Also, “China’s response to secondary sanctions” is a bimodal variable with high potential to create breaking points in the system. Among the two-state variables and the adjustment variable, two variables have been selected as the focus of the scenarios because they play the greatest role in the uncertainty and future of the system: One is the variable “China’s reaction to secondary sanctions” (a binary variable), which determines whether the pressure of sanctions on Russia is intensified or neutralized. The other is the variable “Russian fiscal flexibility” (adjustment variable), which is the result and at the same time determines the effectiveness of the other variables. Russia's ability to withstand shocks is key to its survival in this economic war. Based on these two pivotal variables, four possible scenarios were drawn: “perfect storm”, “strategic deadlock”, “new bipolar world”, and “collapse and chaos”.

Conclusion: The conclusion is that the effectiveness of sanctions is highly dependent on their interaction with domestic (e.g., Russian economic resilience) and external (e.g., Chinese position) factors and cannot be analyzed in isolation. This research shows that Ukraine's crisis management requires a systemic understanding of these

interrelationships. These scenarios show how China's response as an external determinant and Russia's fiscal flexibility as an internal determinant could shape the future of this complex system. The MicMac analysis confirms that these two variables are the key factors with the greatest impact and uncertainty and are therefore the best choice for designing Wizard scenarios. The future will likely be a combination of elements of these scenarios, but each of these paths has very different implications for global security and stability. This research clearly shows that univariate, linear analyses of the complex Ukrainian crisis are inadequate and misleading. Only by considering the interconnected network of variables and their dynamic interaction can a realistic understanding of the dimensions of the crisis be achieved. Sanctions, while powerful and unprecedented, are not a magic weapon. Their effectiveness depends on the interaction of other factors, some of which (such as China's reaction) are even beyond the West's control.

Keywords: Scenario Writing, Drivers, Western Sanctions, Ukraine, Russia.

سناریوهای آینده تأثیر تحریم‌های غرب

علیه روسیه در بحران اوکراین

علیرضا صحرایی

دکتری علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

ایمیل: sahraie.alireza@mail.um.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله: علمی پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۱۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۷/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۱۸

تاریخ انتشار برخط:

۱۴۰۴/۱۱/۲۹

واژگان اصلی:

سناریو نویسی،

پیشران،

تحریم،

روسیه،

اوکراین.

بحران اوکراین که با تهاجم همه‌جانبه روسیه در فوریه ۲۰۲۲ تشدید شد، پدیده‌ای چندبعدی با ریشه‌های تاریخی، ژئوپلیتیکی و امنیتی است. پرسش این نوشتار این است که تحریم‌های اتحادیه اروپا و ایالات متحده علیه روسیه در بستر متغیرهای شکل‌دهنده و تداوم‌بخش بحران اوکراین، چه جایگاهی داشته است و برای آینده چه سناریوهایی می‌شود ترسیم کرد؟ برای پاسخ به این پرسش که سرشت آینده‌پژوهانه نیز دارد، این نوشتار فرضیه‌آزما نیست، بلکه به دنبال کشف متغیرها و پیشران‌های مؤثر بر تحریم‌های اتحادیه اروپا و ایالات متحده علیه روسیه در بحران اوکراین است. در این نوشتار با به‌کارگرفتن روش آینده‌پژوهی و تحلیل ساختاری با نرم‌افزارهای میک‌مک و سناریویزارد، جایگاه تحریم‌های غرب علیه روسیه را در شبکه پیچیده متغیرهای مؤثر بر این بحران واکاوی می‌کنیم. یافته‌ها نشان می‌دهد تحریم‌ها به‌تعمیری مستقل و تعیین‌کننده نیستند، بلکه در تعامل پویا با دیگر پیشران‌ها عمل می‌کنند. از میان ۱۵ متغیر اصلی شناسایی شده، «دورزدن فناوری روسیه» به‌عنوان متغیر تأثیرگذار اصلی و «انعطاف‌پذیری مالی روسیه» به‌عنوان متغیر تنظیمی اساسی شناسایی شدند. همچنین «واکنش چین به تحریم‌های ثانویه» متغیر دوجبهی با ظرفیت بالا برای ایجاد نقاط جدایی در نظام است. براساس این دو متغیر محوری، چهار سناریوی احتمالی «طوفان کامل»، «بن‌بست راهبردی»، «جهان دوقطبی جدید» و «فروپاشی و هرج‌ومرج» را ترسیم کردیم. نتیجه کلی نشان می‌دهد که اثربخشی تحریم‌ها به‌شدت وابسته به تعامل آن با عوامل داخلی (مانند تاب‌آوری اقتصاد روسیه) و خارجی (مانند موضع‌گیری چین) است و نمی‌توان آن را به‌صورت جداگانه تحلیل کرد.

استناد: صحرایی، علیرضا (۱۴۰۴)، «سناریوهای آینده تأثیر تحریم‌های غرب علیه روسیه در بحران اوکراین»، *مطالعات اوراسیای مرکزی*، دوره ۱۸، شماره ۲، صص ۲۵۷-۲۸۸.

<http://doi.org/10.22059/JCEP.2026.390342.450304>

© The Author(s).

ناشر: دانشگاه تهران

مقدمه

تحریم‌های ایالات متحد و اتحادیه اروپا علیه فدراسیون روسیه در پی تهاجم همه‌جانبه فوری به ۲۰۲۲ به اوکراین، به‌عنوان یکی از گسترده‌ترین رژیم‌های تحریمی در تاریخ معاصر برآورد می‌شود. کارایی این تحریم‌ها در داشتن نقش تعیین‌کننده برای پایان‌بخشیدن به بحران یادشده، همچنان موضوع مجادله‌های علمی و سیاسی باقی مانده است. بحران اوکراین که اوج آن در تهاجم سال ۲۰۲۲ نمود یافت، فقط درگیری نظامی نیست، بلکه پدیده‌ای چندبعدی و پیچیده است که ریشه در عوامل تاریخی، ژئوپلیتیکی، امنیتی و اقتصادی دارد. این بحران، نظم بین‌المللی را با یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های خود از دوران پایان جنگ سرد روبه‌رو کرده و پاسخ جامعه غرب به رهبری ایالات متحد و اتحادیه اروپا را برانگیخته است. محوری‌ترین مؤلفه این پاسخ، کاربست مجموعه‌ای بی‌سابقه از تحریم‌های اقتصادی، مالی و سیاسی علیه روسیه بوده است که با هدف‌هایی مانند تغییر محاسبه‌های راهبردی کرملین، تضعیف پایه‌های اقتصادی پشتیبان جنگ و افزایش هزینه‌های تداوم درگیری طراحی شده‌اند. از این رو، واکاوی جایگاه این تحریم‌ها در شبکه درهم‌تنیده علت‌ها و عوامل بحران اوکراین، برای فهم عمیق‌تر ابعاد این تعارض و ارزیابی میزان کارآمدی ابزارهای فشار اقتصادی در روابط بین‌المللی ضروری می‌نماید.

بحران اوکراین را می‌توان برآیند تقاطع مجموعه‌ای از متغیرهای تاریخی، مانند حافظه تاریخی مشترک و درگیری بر سر هویت، ژئوپلیتیک از جمله گسترش ناتو به شرق و انگاره «اوراسیاگرایی» روسیه، امنیتی، مانند نگرانی‌های روسیه از استقرار پایگاه‌های ناتو در همسایگی مرزهایش و داخلی، مانند تحولات سیاسی اوکراین پس از رویدادهای یورومیدان در سال ۲۰۱۴ دانست (Rajmil and Others, 2025). در این شبکه پیچیده علی، تهاجم روسیه در سال ۲۰۲۲ به‌عنوان نقطه عطفی عمل کرد که خود متغیرهای جدیدی را به منظومه بحران وارد کرد. یکی از مهم‌ترین این متغیرهای نوپدید، پاسخ متحدان غربی در قالب تحریم‌های همه‌جانبه بود. این تحریم‌ها که فراتر از هدف‌های نمادین و تنبیهی تدوین شدند، در پی تحقق هدف‌هایی چندگانه بودند: تضعیف توان اقتصادی و نظامی روسیه با محدودکردن دسترسی به فناوری‌های حیاتی و حساس، ایجاد اختلال در نظام مالی روسیه و محدودکردن دسترسی به منابع مالی بین‌المللی، زیرفشار قراردادن نخبگان حاکم و شبکه‌های با نفوذ پیرامون مراکز تصمیم‌گیری و سرانجام وادارکردن کرملین به تعدیل رفتار و عقب‌نشینی از اوکراین. مسئله کانونی این نوشتار این است که این تحریم‌ها در بستر متغیرهای شکل‌دهنده و

تداوم بخش بحران اوکراین، چه جایگاهی داشته‌اند؟ دیگر پرسش‌های فرعی نوشتار عبارت‌اند از: ۱. مهم‌ترین پیشران‌های مهم تأثیرگذار بر تحریم‌های غرب علیه روسیه در بحران اوکراین کدام‌اند؟ ۲. مهم‌ترین نداشتن قطعیت‌های مؤثر بر تحریم‌های غرب علیه روسیه در فرایند بحران اوکراین کدام‌اند؟ ۳. سناریوهای محتمل برای آینده تحریم‌های غرب علیه روسیه در بحران اوکراین چگونه ترسیم می‌شوند؟

ابعاد این مسئله را می‌توان در این محورها بررسی کرد: الف) مؤلفه اثربخشی: آیا تحریم‌ها در رسیدن به هدف‌های تعیین شده موفق عمل کرده‌اند؟ آیا توانسته‌اند هزینه‌های جنگ را برای روسیه به سطح تحمل‌ناپذیری افزایش دهند یا در تغییر راهبرد کرملین تأثیر گذاشته‌اند؟ ب) مؤلفه تعامل با دیگر متغیرها: تحریم‌ها چگونه با دیگر متغیرهای اثرگذار بر بحران، از جمله کمک‌های نظامی غرب، روحیه رزمی اوکراین، تحولات داخلی روسیه و واکنش بازیگران دیگر (مانند چین) تعامل و هم‌کنشی داشته‌اند؟ پ) مؤلفه زمانی (آثار کوتاه‌مدت در برابر بلندمدت): آیا آثار تحریم‌ها فوری بوده است یا در بلندمدت پدیدار خواهند شد؟ و آیا افق زمانی اثرگذاری تحریم‌ها با تحولات پویای میدان جنگ هم‌خوانی دارد؟ ت) مؤلفه اخلاقی و انسانی: تأثیر این تحریم‌ها بر جامعه غیرنظامی روسیه و نیز اقتصاد جهانی به‌عنوان متغیری بیرونی، اما مؤثر بر معادله‌های بحران چگونه ارزیابی می‌شود؟ بدین ترتیب در این نوشتار می‌خواهیم با واکاوی جایگاه تحریم‌های غرب در چارچوب شبکه علیتی پیچیده بحران اوکراین، درکی ژرف‌تر از پویایی‌های این بحران و کارایی ابزارهای اقتصادی در مدیریت بحران‌های بین‌المللی در قرن بیست‌ویکم فراهم کنیم.

پیشینه پژوهش

بحران اوکراین به دلیل تأثیر بر تحولات بین‌المللی مورد توجه ویژه قرار داشته است. به‌همین دلیل پژوهش‌های متعددی در مورد آن منتشر شده است که با نوشتار حاضر نزدیکی محتوایی دارند و می‌توان آن‌ها را به سه گروه تقسیم‌بندی کرد:

الف) گروه نخست، اثر تحریم‌ها بر بحران اوکراین را بررسی کرده‌اند: کولایی و امامی (۱۴۰۴) در مقاله «اثربخشی تحریم‌های اقتصادی اتحادیه اروپا علیه روسیه (فوریه ۲۰۲۲ تا نوامبر ۲۰۲۳)»، معتقدند تحریم‌های اقتصادی اتحادیه اروپا علیه روسیه در واکنش حمله روسیه به اوکراین اثربخشی متفاوتی داشته و از نظر بازدارندگی، نمادگرایی بین‌المللی و نمادگرایی داخلی تأثیر قابل توجهی داشته است. یافته‌های محروق و سنيسل (۱۴۰۴) در مقاله «بررسی

جایگاه تحریم‌های اتحادیه اروپا و ایالات متحده علیه روسیه در بحران اوکراین» نشان می‌دهد تحریم‌ها در شبکه عوامل مؤثر بر بحران اوکراین تأثیری دوگانه داشته و ادامه آن ممکن است سبب افزایش بحران شود. ملکی و شکری (۱۴۰۳) در «تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر امنیت انرژی روسیه» به این نتیجه می‌رسند که تحریم‌های سال ۲۰۲۲ تا فوریه ۲۰۲۴ کاهش معنادار واردات انواع سوخت فسیلی از سوی اتحادیه اروپا و تقویت اضلاع شرقی را به دنبال داشته‌اند. آراپوا (۲۰۲۳) در مقاله «مشکل تحریم‌ها: تأثیر تحریم‌ها علیه روسیه» نشان می‌دهد تحریم‌ها چگونه هم سبب تضعیف همکاری‌های اقتصادی و هم ایجاد فرصت‌هایی برای سوءاستفاده اعضا برای صادرات کالاهای ممنوعه شده‌اند.

گیلن (۲۰۲۳) در مقاله «درس‌هایی از روسیه در زمینه مقاومت‌سازی در برابر تحریم‌ها» تحریم‌های بی‌سابقه غرب علیه روسیه پس از حمله به اوکراین و راهکارهای مقاومتی روسیه را بررسی می‌کند. سانوس و همکاران (۲۰۲۴) در مقاله «تحریم‌های مستقل اتحادیه اروپا علیه روسیه در سال ۲۰۱۴ در مقایسه با سال ۲۰۲۲» تشدید واکنش اتحادیه اروپا به تجاوز روسیه در سال ۲۰۲۲ را بررسی کرده‌اند. کلوز (۲۰۲۴) در مقاله «آثار تجربی تحریم‌ها و اقدام‌های حمایتی بر قیمت سهام و نرخ ارز در جنگ روسیه و اوکراین» نشان می‌دهد، اگرچه حمایت‌های اقتصادی به اوکراین تأثیر به نسبت کمی داشته‌اند، تحریم‌های مالی به کارگرفته شده کشورهای گروه هفت و دیگر دولت‌های توسعه‌یافته آثار چشمگیری بر اقتصاد روسیه گذاشته‌اند. کافرونی و فوسکاس (۲۰۲۴) در پژوهشی با عنوان «اوکراین، چندقطبی‌گرایی و بحران راهبردهای کلان» عوامل پشت پرده حمله روسیه به اوکراین را بررسی و تأکید می‌کنند که این حمله نه تنها ناشی از دلایل داخلی، بلکه در پاسخ به گسترش ناتو و اقدام‌های تحریک‌آمیز آمریکا و اوکراین بوده است.

ب) گروه دوم، شامل مطالعاتی است که ادامه رویارویی روسیه و آمریکا را عامل اصلی بحران اوکراین معرفی کرده‌اند: اعظمی و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله «رقابت ژئوپلیتیک روسیه و آمریکا در اوکراین» ضمن پرداختن به جایگاه و اهمیت ژئوپلیتیک اوکراین برای روسیه و آمریکا، به عنوان دو بازیگر مؤثر در این جریان و ترسیم وضعیت مورد انتظار، نشان می‌دهند که دلیل اصلی درگیری اوکراین، بُعد مهم و اساسی ژئوپلیتیک این کشور برای دو قدرت بزرگ روسیه و آمریکا است. وثوقی و موسائی (۱۴۰۳) در مقاله «نقش غرب در بحران‌های اوکراین و طولانی شدن آن‌ها» به این نتیجه می‌رسند غرب با سه راهبرد طعمه‌گذاری، موازنه‌سازی و مداخله‌های جانب‌دارانه زمینه را برای ایجاد بحران سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۲۲ اوکراین و

طولانی شدن آن‌ها فراهم کرده است، تا از این راه از قدرت‌یابی روسیه جلوگیری کند. سونگ (۲۰۲۳) در مقاله «تعهد آهین آمریکا به ناتو؟ از گسترش ناتو تا بحران اوکراین» پس از بررسی سیاست‌های ایالات متحد در برابر ناتو پس از جنگ سرد، استدلال می‌کند که تهاجم روسیه به اوکراین در سال ۲۰۲۲ پیامد ناگزیر رویکرد آمریکا در زمینه تحول، گسترش و مأموریت‌های فرمانطقه‌ای ناتو در سه دهه گذشته است.

پ) گروه سوم، پژوهش‌هایی هستند که به اثرگذاری کشورهای دیگر بر بحران اوکراین توجه کرده‌اند: کولایی و زنگنه (۱۴۰۲) در مقاله «تأثیر جنگ اوکراین بر روابط ایران و روسیه» نشان داده‌اند که رویکرد ایران در مورد جنگ اوکراین محتاطانه بوده است، از یک‌سو حمله روسیه به اوکراین را محکوم نکرده، از سوی دیگر از آن پشتیبانی هم نکرده است. یافته‌های آنان نشان می‌دهد که تهران جنگ اوکراین را عاملی برای توسعه روابط با مسکو یافته است.

چگنی‌زاده و اخوت (۱۴۰۲) در مقاله «نظم جهانی از منظر کیسینجر: مطالعه موردی بحران اوکراین»، با تحلیل دیدگاه‌های کیسینجر نشان می‌دهند که گسترش ناتو به شرق و تغییر موازنه قوا، ادراک روسیه از جایگاه خود را تغییر داده و تحولات ژئوپلیتیکی عمیقی در نظم جهانی ایجاد کرده است. هدایتی شهیدانی و آذین (۱۴۰۲) در مقاله «تأثیر جنگ اوکراین بر نقش اتحادیه اروپا در رویارویی غرب با روسیه» به این نتیجه می‌رسند واکنش اتحادیه اروپا به تهدیدهای امنیتی در سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۳ به علت نبود سیاست امنیتی و دفاعی منسجم در برابر سیاست سازش‌ناپذیر روسیه نسبت به تحولات اوکراین، نتیجه‌ای جز پیوسته‌سازی کریمه به روسیه در سال ۲۰۱۴، تشدید درگیری‌ها در دونباس و دریای آزوف و سرانجام جنگ میدانی و پیوسته‌سازی مناطق شرقی اوکراین به روسیه تا سال ۲۰۲۳ نداشته است.

یافته‌های هلالات و حکیم (۱۴۰۲) در مقاله «تحلیل سیاست خارجی ترکیه در قبال بحران اوکراین از منظر واقع‌گرایی نوکلاسیک» حاکی از پیگیری سیاست خارجی متوازن این کشور در برابر جنگ اوکراین است. مرشایمر (۲۰۱۴) در مقاله بسیار مشهورش با عنوان «چرا بحران اوکراین تقصیر غرب است؟» در مجله «امور خارجی» معتقد است که بحران اوکراین بیشتر نتیجه گسترش ناتو به شرق و تلاش غرب برای یکپارچه‌سازی اوکراین در گروه‌بندی غربی است، اقدامی که روسیه آن را تهدیدی امنیتی و حیاتی برای خود می‌داند و بنابراین با مداخله، واکنش نشان داده است. گانگلی (۲۰۲۴) در مقاله «هند، روسیه و بحران اوکراین» سیاست‌های هند در برابر تجاوز روسیه به اوکراین را ارزیابی می‌کند و معتقد است که هند به دلیل پیشینه

استعمارزدایی و پایبندی به اصل حاکمیت ملی، نسبت به مداخله در امور دیگر کشورها با احتیاط برخورد کرده است.

مهم‌ترین تفاوت این نوشتار با آثار پیشین، نخست در نوآوری روش‌شناختی آن است؛ موضوع اصلی این است که هیچ‌یک از پژوهش‌های بالا تاکنون با روش آمیخته و ترکیبی به‌روش این نوشتار انجام نشده است. دوم، برای نخستین‌بار از نرم‌افزار میک‌مک برای شناسایی عوامل مهم و تبیین پیشران‌های مؤثر بر تحریم‌های غرب علیه روسیه در بحران اوکراین و نرم‌افزار سناریویوزارد برای سناریوهای مربوط به آن استفاده شده است. سوم، برخی از آثار فقط در قالب چارچوب نظری و از دیدگاه مکتب‌های مختلف تحریم‌های غرب علیه روسیه در بحران اوکراین را بررسی کرده‌اند.

چارچوب نظری

مدل تحلیلی مایکل برچر و جاناتان ویلکنفلد چارچوبی جامع برای درک پویایی بحران‌های بین‌المللی ارائه می‌دهد. این مدل با ترکیب تحول در فرایندها و ساختارهای سیاسی، بحران را به‌عنوان محرکی برای حرکت نظام به‌سوی تعادلی جدید مفهومی‌سازی می‌کند. تحلیل آن بر چهار عنصر اصلی نظام بین‌الملل متمرکز است: ساختار نظام، ویژگی‌های واحدهای بازیگر، نوع بازیگر و ویژگی‌های وضعیتی. این مدل، تکامل بحران را به‌وسیله‌الگوی چهار مرحله‌ای به‌هم‌پیوسته شامل شکل‌گیری^۱، اوج‌گرفتن یا گسترش^۲، فرونشینی^۳ و پیامد^۴ ردیابی می‌کند. هر مرحله به‌صورت پویا، مرحله بعدی را زیر تأثیر قرار می‌دهد و زمینه‌ساز واکنش‌ها و تصمیم‌های بازیگران در طول چرخه حیات بحران می‌شود (Brecher, 2003: 56-57).

الف) شکل‌گیری: این مرحله اولیه با یک «شوک محرک» که می‌تواند یک اقدام، رویداد، یا تغییر چشمگیر در محیط باشد، شناسایی می‌شود. این شوک به تغییر محسوس در شکنندگی روابط میان دو یا چند دولت و مهم‌تر از آن، به ادراک تهدید از سوی دست‌کم یکی از آن بازیگران منجر می‌شود. در این مرحله، تعامل دشمنی مستقیم هنوز رخ نداده است (Brecher, 2003: 57).

ب) اوج‌گیری: در این مرحله، شدت و دامنه بحران افزایش می‌یابد. شکنندگی شرایط در

1. Onset
2. Escalation
3. De-escalation
4. Impact

مقایسه با مرحله شکل‌گیری تشدید می‌شود و احتمال رویارویی نظامی به‌طور قابل توجهی بالا می‌رود. مدیریت بحران در این مرحله بیشتر با گذار از حالت عادی به‌سوی خشونت و درگیری آشکار مشخص می‌شود (Brecher, 2017: 41).

پ) فرونشینی: این مرحله، نشان‌دهنده اوج بحران و آغاز کاهش تدریجی شدت آن است. در اینجا، تلاش‌ها برای کاهش تنش‌ها و یافتن راه‌حلی برای پایان‌دادن به بحران متمرکز می‌شود. ت) پیامد: مرحله نهایی به بررسی نتایج و آثار بلندمدت بحران بر بازیگران درگیر و محیط بین‌المللی به‌صورت گسترده می‌پردازد. این مرحله چگونگی تأثیرگذاری تجربه بحران بر محاسبه‌های راهبردی، سیاست‌گذاری‌های امنیتی و الگوهای روابط بین‌الملل در آینده را تحلیل می‌کند (Brecher, 2017: 41).

سازگاری مدل با بحران اوکراین: با تطبیق این مدل بر بحران اوکراین، می‌توان مراحل آن را به‌روشنی دید: شکل‌گیری بحران را می‌توان در تصمیم غیرخشونت‌آمیز دولت ویکتور یانوکویچ در فوریه ۲۰۱۴ برای لغو توافق‌نامه تجاری با اتحادیه اروپا جست‌وجو کرد (Girardone, 2022: 1683-1684). این کنش، که محرک اعتراض‌های گسترده داخلی شد، از سوی فدراسیون روسیه به‌عنوان تهدیدی مستقیم برای حوزه نفوذ سنتی و منافع امنیتی خود دریافت شد (Cafruny and Others, 2023: 4). این ادراک تهدید، زمینه‌ساز اقدام بعدی روسیه شد. اوج گرفتن بحران با اشغال نظامی و پیوسته‌سازی بعدی شبه‌جزیره کریمه به‌وسیله روسیه در مارس ۲۰۱۴ به‌روشنی آغاز شد. این کنش، سرشت بحران را به‌طور اساسی از تنش سیاسی داخلی به درگیری میان‌دولتی با ابعاد نظامی تغییر داد. ایالات متحد و متحدان اروپایی آن در پاسخ، نخستین مجموعه از تحریم‌های هدفمند علیه افراد و نهادهای روسی را با هدف مهار رفتار مسکو به کار گرفتند. این تحریم‌ها به‌سرعت از سوی اتحادیه اروپا و دیگر اعضای «گروه ۷» پیگیری شد و به تعلیق عضویت روسیه در «گروه ۸» و توقف همکاری‌ها در چارچوب سازمان‌هایی مانند سازمان امنیت و همکاری اروپا منجر شد (Issaev, 2021).

این مرحله، نقش فعال قدرت‌های بزرگ و سازمان‌های بین‌المللی را در تشدید یا مدیریت بحران نشان می‌دهد. پیامد این بحران فراتر از میدان نبرد بود و به تحولات ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیک گسترده‌ای منجر شده است (Mearsheimer, 2022: 9-10). از یک‌سو، اروپا با شتاب‌دادن به تنوع‌بخشی منابع انرژی و کاهش وابستگی به گاز روسیه، راهبرد امنیت انرژی خود را بازتعریف کرده است. از سوی دیگر، روسیه در واکنش به تحریم‌ها، راهبردهای «سازگاری» و «پیشگیرانه‌ای» مانند «دلارزدایی» را در پیش گرفته است. این راهبرد شامل تلاش

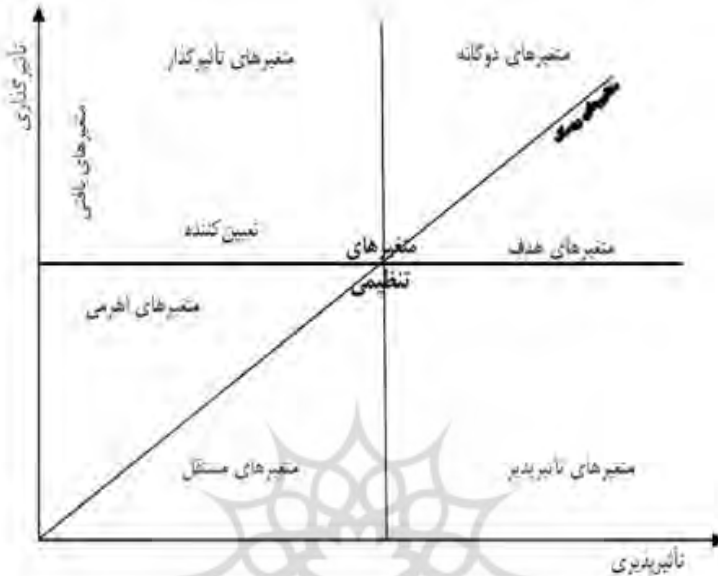
برای جایگزینی دلار با ارزهای ملی در مبادله‌های تجاری و گسترش نظام‌های پرداخت جایگزین برای کاهش آسیب‌پذیری در برابر تحریم‌های مالی غرب است (Fan and Voronkova, 2024; Shagina, 2022). این تحولات، به تدریج در حال تغییر پویای یک نظام مالی و تجاری بین‌المللی هستند.

روش پژوهش

نوشتار حاضر از نظر روندپژوهی، کمی و با توجه به فرایند سناریونویسی، کیفی است. در این نوشتار از الگوی کلی برنامه‌ریزی مبتنی بر سناریو استفاده کرده‌ایم. این مدل، یکی از رایج‌ترین و پذیرفته‌شده‌ترین رویکردهای سناریونویسی است و تناسب و قابلیت کاربرد گسترده از جمله در حوزه مسائل بین‌المللی دارد. الگوی یادشده، از تبیین مسئله و شناسایی مؤلفه‌ها آغاز و با تحلیل نیروهای پیشران و نداشتن قطعیت‌های موجود، به تدوین و توصیف سناریوها و توصیه گزینه‌های راهبردی منجر می‌شود. هر سناریو، توصیفی باورپذیر است از آنچه ممکن است اتفاق بیفتد و اینکه چگونه می‌تواند از خلال رویدادها و روندهای کنونی پدیدار شود (Glenn & Gordon, 2003). رویکردهای معمول برای ایجاد سناریوها، آمیخته‌ای از روش‌های کمی، کیفی و مشارکتی است و بر مبنای دیدگاه‌های خبرگان یا داده‌های عینی استوار است. در این نوشتار، از روش‌شناسی آمیخته در سناریونویسی (ترکیب فن‌های کمی «پرسش‌نامه‌های تحلیل آثار متقاطع»، «نرم‌افزار میک‌مک» و «نرم‌افزار سناریو ویزارد») در ترکیب با فن‌های کیفی گروه‌های خبرگان و مصاحبه بهره گرفته‌ایم. مراحل انجام تحلیل ماتریس متقاطع با استفاده از نرم‌افزار میک‌مک بدین شرح است:

۱. تهیه فهرست متغیرهای دخیل بر رویدادی مشخص؛
۲. تهیه ماتریس قطری آن در آن به تعداد متغیرها: سطرها نشان از میزان اثرگذاری و هر ستون نشان از میزان وابستگی هر متغیر است.
۳. گرفتن نظر خبرگان در مورد متغیرها؛ این تأثیر با عددی در مقیاس صفر تا سه مشخص می‌شود. عدد صفر بدون تأثیر، عدد ۱ تأثیر کم، عدد ۲ تأثیر متوسط و عدد ۳ تأثیر زیاد را نشان می‌دهند.
۴. کشیدن نمودار روندها و تعیین متغیرها براساس اولویت اثرگذاری (Fasnacht and Schlosser, 2025: 4-6). نمودار ۱ نمای نظری از تحلیل تأثیر متقاطع است.

نمودار ۱: نمای توزیع متغیرها در نرم‌افزار میک‌مک

منبع: نویسنده

این متغیرها در تصویر ۱ نشان داده شده است. همچنین برای تعیین مؤلفه‌های اصلی و روابط میان آن‌ها، از فرایند دلفی، در دو مرحله و با مشارکت همه ۱۷ خبره برگزیده بهره گرفتیم. نخست از خبره‌ها خواستیم میزان اهمیت و نداشتن قطعیت مؤلفه‌های مهم را تعیین کنند. در مرحله دوم، پس از بازخورد نتایج دور نخست، از آنان خواستیم روابط ساختاری (تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متغیرها) را با تکمیل ماتریس آثار متقاطع تبیین کنند. یافته‌های به‌دست‌آمده از دلفی، داده‌های ورودی نرم‌افزارهای کمی مورد استفاده، نرم‌افزار میک‌مک و نرم‌افزار سناریو ویزارد هستند. براساس خروجی نرم‌افزار میک‌مک روابط میان مؤلفه‌های اصلی را از نظر تأثیرگذاری و تأثیرپذیری تحلیل کردیم و سرانجام با بهره‌گیری از نرم‌افزار سناریو ویزارد، حالت‌های محتمل و فضای سناریویی را ترسیم کردیم.

پیشران‌های اصلی تأثیر تحریم‌های غرب علیه روسیه در بحران اوکراین

جدول ۱ فهرست متغیرهای انتخاب‌شده برای بررسی پیشران‌های اصلی تأثیرگذار بر تحریم‌های غرب علیه روسیه در بحران اوکراین است. گفتنی است که همه متغیرها در پرسش‌نامه پژوهشگر ساخته‌شده، رویکرد آینده‌پژوهانه دارند. بدین معنی که از پژوهشگران خواستیم با تصور رخ‌دادن هریک از متغیرها در آینده اثر آن‌ها را پیش‌بینی کنند. بر این اساس، با مطالعه پژوهش‌های صورت‌گرفته با موضوع پژوهش، ۱۵ متغیری که تأثیرگذاری مهمی داشته‌اند، مشخص شده‌اند.

جدول ۱: نام و نماد متغیرهای استخراج‌شده

ردیف	عنوان متغیر	کد
۱	وابستگی متقابل انرژی	P1
۲	انعطاف‌پذیری مالی روسیه	P2
۳	هزینه تحریم‌ها برای غرب	P3
۴	تحریم‌های آمریکا و اتحادیه اروپا علیه روسیه	P4
۵	اختلاف‌نظر در غرب	P5
۶	دورزدن فناوری روسیه	P6
۷	استفاده اتحادیه اروپا از انرژی شیل	P7
۸	سیاست دلارزدایی روسیه و متحدانش	P8
۹	واکنش چین به تحریم‌های ثانویه	P9
۱۰	گسترش بحران اوکراین	P10
۱۱	تحریم‌های بخش دفاعی	P11
۱۲	نوسان‌های بازار انرژی جهان	P12
۱۳	ثبات سیاسی در غرب	P13
۱۴	شکل‌گرفتن ائتلاف‌های جدید	P14
۱۵	توافق آمریکا و روسیه بر سر اوکراین	P15

منبع: نویسنده

سیمای آزمودنی‌ها در این نوشتار ویژگی‌های زیر را دارند:

جدول ۲: ویژگی‌های متغیرهای نوشتار

شاخص	ارزش
اندازه ماتریس	۱۵
تعداد تکرارها	۲
تعداد صفرها	۱۵
تعداد یک‌ها	۲۴
تعداد دوها	۱۱۴
تعداد سه‌ها	۷۲
تعداد P	۰
جمع کل	۲۱۰
ضریب پرشدگی ماتریس	۹۳,۳۳۳۳۴٪

منبع: نویسنده

۱۵ پیشران انتخابی را وارد ماتریس تحلیل ساختاری کردیم و با روش تحلیل آثار متقابل/ساختاری با نرم‌افزار میک‌مک برای استخراج عوامل اصلی تأثیرگذار تحلیل کردیم. براساس داده‌های جدول ۳ تعداد متغیرها، ابعاد ماتریس ۱۵×۱۵ بوده است. بر پایه جدول ۲ تعداد تکرارها را دوبار در نظر گرفتیم و درجه پرشدگی ماتریس ۹۳/۳۳ درصد است که نشان می‌دهد عوامل انتخاب‌شده در بیش از ۹۳ درصد موارد بر یکدیگر تأثیر داشته‌اند. از مجموع ۲۱۰ رابطه قابل ارزیابی در این ماتریس، ۱۵ رابطه عدد صفر، ۲۴ رابطه عدد یک، ۱۱۴ رابطه عدد دو، ۷۲ رابطه عدد سه بوده است.

جدول ۳: پایایی تحلیل

تکرار	ضریب نفوذ	ضریب وابستگی
۱	۹۲ درصد	۹۸ درصد
۲	۱۰۰ درصد	۱۰۰ درصد

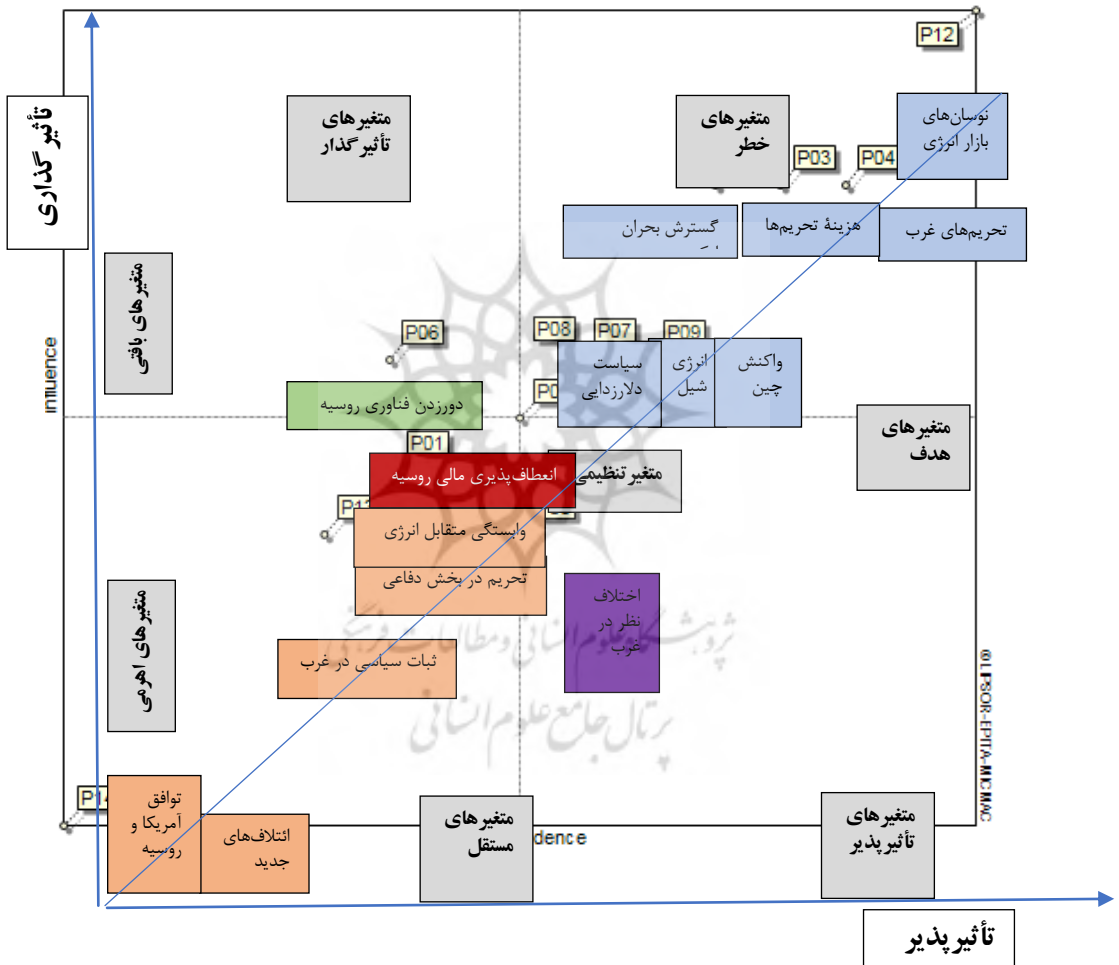
منبع: نویسنده

براساس یافته‌های جدول ۳ ماتریس متغیرها براساس شاخص‌های آماری نرم‌افزار به محاسبه پایداری نظام اقدام کرده و در نوشتار انجام‌شده با دوبار چرخش داده‌ای (با توجه به تعداد پیشران‌ها با نرم‌افزار پیشنهادشده)، تأثیرهای مستقیم از مطلوبیت و پایداری ۱۰۰ درصد بهره‌مند است که نشان‌دهنده روایی و پایایی بالای پرسش‌نامه و پاسخ‌های آن در دو بُعد تأثیرگذاری و تأثیرپذیری است.

تحلیل ساختاری متغیرهای اصلی تأثیر تحریم‌های غرب علیه روسیه در بحران اوکراین

مدل نهایی تقاطع همه متغیرها پس از دریافت خروجی نرم‌افزار میک‌مک در نمودار ۲ تصویر شده است و چگونگی قرارگرفتن متغیرها در موقعیت موردنظر را نمایش می‌دهد. توضیح هریک از متغیرها در نمودار ۲ آمده است. به ترتیب هریک را تحلیل و تشریح می‌کنیم.

نمودار ۲: پراکندگی شاخص‌ها و جایگاه آن‌ها در محور تأثیرگذاری-تأثیرپذیری

منبع: نویسنده

باتوجه به داده‌های ارائه‌شده از تحلیل ساختاری با نرم‌افزار میک‌مک، نظام ساختار قدرت و

وابستگی متغیر پیچیده‌ای دارد که در چهار ربع اصلی دسته‌بندی شده‌اند. این تحلیل مبتنی بر منطق تحلیل ساختاری و نظریه نظام‌های پیچیده است که در روش میک‌مک نمود یافته است (Godet, 1991; Arcade et al., 2003). براساس این خروجی، طبقه‌بندی متغیرها را می‌توان این‌گونه تحلیل و تبیین کرد:

الف) متغیرهای تأثیرگذار: در بخش بالای سمت چپ، متغیرهای تأثیرگذار (بافتی یا تعیین‌کننده) قرار گرفته‌اند که بیشترین تأثیرگذاری بر دیگر متغیرها و کمترین تأثیرپذیری از آن‌ها را دارند؛ بنابراین نظام در سطح بالایی به این متغیرها وابسته است. در این بخش متغیر «دورزدن فناوری روسیه» (Skolnikoff, 2021) قرار دارد. این جایگاه نشان می‌دهد که «دورزدن فناوری روسیه» عامل علت‌ساز در نظام است. به این معنی که تغییر در این متغیر (تشدید یا کاهش)، سبب ایجاد تغییرهای گسترده، زنجیره‌ای و غیرمستقیم در تعداد زیادی از متغیرهای دیگر نظام می‌شود. این متغیر به‌عنوان پیشران اصلی عمل می‌کند و جهت‌گیری کلی نظام را تعیین می‌کند.

نتیجه نهایی تحلیل به‌روشنی نشان می‌دهد که «دورزدن فناوری روسیه» چالشی زیرساختی و تعیین‌کننده است، نه عارضه‌ای ساده. بنابراین یک علت ریشه‌ای برای بسیاری از مسائل دیگر در نظام است. این نتیجه‌گیری به‌طور کامل با واقعیت‌های ژئوپلیتیکی و اقتصاد فناوری جهان امروز که روسیه با آن روبه‌رو است، هم‌خوانی دارد. هرگونه راهبرد یا سیاست‌گذاری برای بهبود وضعیت نظام باید ابتدا روی مدیریت، کاهش یا رویارویی با آثار این دورزدن متمرکز شود. سرمایه‌گذاری روی دیگر متغیرها بدون در نظر گرفتن این متغیر تأثیرگذار، نتایج مطلوب و پایداری به همراه نخواهد داشت. نظام تحلیل شده به‌شدت در برابر نوسان‌های این متغیر آسیب‌پذیر است. این ضعف راهبردی محسوب می‌شود که نیازمند ایجاد «انعطاف‌پذیری» است. برای نمونه، توسعه فناوری‌های داخلی جایگزین یا یافتن شریک‌های فناوری جدید می‌تواند راهکارهایی برای کاهش این وابستگی باشد.

ب) متغیرهای مستقل: در قسمت پایینی سمت چپ، متغیرهای مستقل و اهرمی معرفی می‌شوند. متغیرهای «مستقل» یا «مستثنی» تأثیرگذاری و تأثیرپذیری پایینی دارند. آن‌ها در سمت جنوب غربی نمودار قرار داشته و گویا ارتباطی با نظام ندارند. زیرا آن‌ها نه سبب توقف یک متغیر اصلی و نه سبب تکامل و پیشرفت آن در نظام می‌شوند (ایروانی و دیگران، ۱۳۹۸: ۲۱۳). متغیرهای «وابستگی متقابل انرژی»، «تحریم‌های بخش دفاعی»، «ثبات سیاسی در غرب»، «شکل‌گیری ائتلاف‌های جدید» و «توافق آمریکا و روسیه بر سر اوکراین» در این بخش قرار

دارند. این متغیرها عوامل حاشیه‌ای یا ابزاری هستند که ممکن است در کوتاه‌مدت رخ دهند، اما به دلیل سرشت ابزاری یا تاکتیکی، تأثیری بنیادین بر ساختار قدرت یا روندهای بلندمدت نظام که متغیرهای تأثیرگذار و خطر تعیین می‌کنند ندارند. آن‌ها نتایج ثانویه یا واکنش‌های تاکتیکی به پویایی اصلی هستند تا محرک‌های اصلی تغییر. ممکن است در شرایط ویژه اهمیت یابند، اما در نقشه‌ی کنونی قدرت نظام، حاشیه‌ای هستند. برای نمونه، متغیر توافق آمریکا و روسیه بر سر اوکراین رویدادی تاکتیکی است که می‌تواند ناشی از تغییر در موازنه قوا (یک متغیر تأثیرگذار) یا خستگی جنگی (یک متغیر حساس/خطر) باشد، اما به‌خودی‌خود ساختار نظام بین‌الملل را دگرگون نمی‌کند یا متغیر تحریم‌های بخش دفاعی ابزارهای فشار هستند (خروجی یک متغیر تأثیرگذار مانند «اراده سیاسی یک کشور»)، اما به‌طور معمول به‌تنهایی نمی‌توانند در راهبرد کلان یک کشور تغییری اساسی ایجاد کنند و سرانجام متغیر شکل‌گیری ائتلاف‌های جدید بیشتر پیامد ثانویه از تغییر در منافع ملی یا تهدیدهای امنیتی پایدار (متغیرهای تأثیرگذار) است تا علت اولیه.

خروجی مدل به‌روشنی نشان می‌دهد که متغیرهای نامبرده، اگرچه ممکن است در تحلیل‌های کوتاه‌مدت پررنگ به‌نظر برسند، اما در نقشه‌ی کلان قدرت و در تحلیل روندهای بلندمدت، نقشی حاشیه‌ای و غیرتعیین‌کننده دارند. قدرت پیش‌بینی و تبیین نظام بیشتر در اختیار متغیرهایی است که در ربع‌های تأثیرگذار (ربع دوم) و متغیرهای حساس/خطرپذیر (ربع چهارم) قرار گرفته‌اند. این متغیرهای مستقل، «سروصدا»ی نظام هستند و نه «موتور» محرک آن. **پ) متغیرهای «تأثیرپذیر»/متغیرهای «نتیجه»:** متغیرهای در قسمت پایینی سمت راست (جنوب شرقی) نمودار قرار دارند. آن‌ها تأثیرگذاری پایین و تأثیرپذیری بسیار بالایی دارند و نسبت به تکامل متغیرهای تأثیرگذار و دوجهی، بسیار حساس هستند. آن‌ها متغیرهای خروجی از نظام هستند. متغیر «اختلاف‌نظر در غرب»، در این قسمت قرار دارد. این متغیر شاخص عملکرد یا پیامد نهایی نظام و تأثیرپذیرفته از تعامل‌های متغیرهای تأثیرگذار و متغیرهای خطر/هدف است. این متغیر نتیجه نهایی تعامل‌های پویا و پیچیده میان دیگر متغیرهاست. به بیان دیگر، «اختلاف‌نظر در غرب» مسئله‌ای ریشه‌ای نیست، بلکه نشانگر مسائل عمیق‌تر موجود در نظام است. وضعیت این متغیر (کاهش یا افزایش اختلاف‌نظر) نشان‌دهنده موفقیت یا شکست نظام در مدیریت متغیرهای تأثیرگذار و دوجهی است.

براساس مدل میک‌مک، برای مدیریت یا کاهش «اختلاف‌نظر در غرب»، نباید مستقیم روی خود این متغیر متمرکز شد، زیرا یک متغیر نتیجه است و اهرم اثرگذاری کمی دارد. راهکار

راهبردی این است: باید سراغ متغیرهای مستقل (تأثیرگذار) و متغیرهای واسطه/دووجهی (حلقه‌های ارتباطی اصلی) در نظام رفت که در ناحیهٔ بالا-چپ و مرکز نمودار قرار دارند. بهبود یا کنترل این متغیرهای «علت» به صورت غیرمستقیم و نظام‌مند، به بهبود در متغیر نتیجه، یعنی «اختلاف نظر در غرب» منجر خواهد شد. این تحلیل به درستی نشان می‌دهد که «اختلاف نظر در غرب» مسئله‌ای سطحی نیست، بلکه نشانهٔ عمقی است و حل آن نیازمند رویکردی نظام‌مند و ریشه‌ای است.

ت) متغیرهای دووجهی «خطر و هدف»: این متغیرها در بالای نمودار سمت راست قرار دارند و برای تبدیل شدن به بازیگران اصلی نظام ظرفیت بسیار بالایی دارند، زیرا به دلیل سرشت ناپایدارشان، ظرفیت تبدیل شدن به «نقطهٔ جدایی» نظام را دارند. بنابراین آن‌ها را می‌توان با قطعیت قابل قبولی، به عنوان نتایج تکامل نظام شناسایی کرد. با دستکاری این متغیرها، می‌توان به تغییرها و تکامل نظام در جهت مورد نظر، دست یافت. بنابراین این متغیرها، نمایانگر «هدف‌های ممکن» نظام هستند (ایروانی و دیگران، ۱۳۹۸: ۲۱۴). براساس یافته‌های نوشتار، متغیرهای این بخش عبارت‌اند از:

۱. هزینهٔ تحریم‌ها برای غرب: این متغیر نمایانگر بار اقتصادی و سیاسی تحریم‌های به کارگرفته شده بر روسیه برای کشورهای غربی است. تحریم‌ها اگرچه به منظور فشار بر روسیه طراحی شده‌اند، اما می‌توانند بر اقتصاد کشورهای غربی آثار معکوسی داشته باشند، مانند افزایش قیمت انرژی و اختلال در زنجیرهٔ تأمین. این متغیر یک هدف ممکن برای نظام است، زیرا غرب می‌کوشد هزینه‌های تحریم را مدیریت کند تا از آسیب‌پذیری خود بکاهد.

۲. تحریم‌های آمریکا و اتحادیهٔ اروپا علیه روسیه: تحریم‌ها به عنوان ابزار فشار اقتصادی، هم به عنوان متغیر تأثیرگذار و هم به عنوان متغیر تأثیرپذیر عمل می‌کنند. از یک سو، تحریم‌ها می‌توانند اقتصاد روسیه را زیر تأثیر قرار دهند. برای نمونه، محدودیت‌های دسترسی به بازارهای مالی و فناوری. از سوی دیگر، موفقیت تحریم‌ها به عواملی مانند هماهنگی میان غرب و واکنش دیگر کشورها مانند چین بستگی دارد (Allison, 2020:35). این متغیر به عنوان نقطهٔ جدایی بالقوه عمل می‌کند، زیرا تشدید یا تضعیف تحریم‌ها می‌تواند کل نظام را زیر تأثیر قرار دهد.

۳. استفاده اتحادیهٔ اروپا از انرژی شیل: انرژی شیل به عنوان یک جایگزین برای انرژی روسیه، می‌تواند وابستگی اروپا به گاز طبیعی روسیه را کاهش دهد (Hamilton and Quinlan, 2023). این متغیر سرشت دووجهی دارد: از یک سو، گسترش انرژی شیل می‌تواند به عنوان

راهبردی بلندمدت برای افزایش امنیت انرژی اروپا عمل کند. از سوی دیگر، گسترش آن نیازمند سرمایه‌گذاری کلان و مقابله با چالش‌های زیست‌محیطی است. دستکاری این متغیر می‌تواند توازن قدرت در نظام انرژی جهانی را تغییر دهد.

۴. سیاست دلارزدایی روسیه و متحدانش: کاهش وابستگی به دلار آمریکا راهبرد اصلی برای روسیه و متحدانش مانند چین برای کاهش تأثیر تحریم‌های غرب است (Frankel, 2023/Sutter and Nelson, 2021). این متغیر هم به‌عنوان عامل تأثیرگذار (کاهش نفوذ مالی غرب) و هم متغیر تأثیرپذیر (وابسته به موفقیت همکاری‌های بین‌المللی) عمل می‌کند. موفقیت این سیاست می‌تواند ساختار نظام مالی جهانی را تغییر دهد و به‌عنوان نقطه‌ جدایی برای نظام عمل کند.

۵. واکنش چین به تحریم‌های ثانویه: چین به‌عنوان قدرت اقتصادی بزرگ، واکنش آن به تحریم‌های ثانویه (تحریم‌های علیه کشورهای دیگر که با روسیه تجارت می‌کنند) می‌تواند در کارایی تحریم‌های غرب تأثیر زیادی داشته باشد. اگر چین از تحریم‌ها حمایت نکند یا راه‌های دورزدن تحریم را فراهم کند، اثر تحریم‌ها کاهش می‌یابد (Sciortino, 2024). این متغیر، هدف ممکن برای نظام است، زیرا غرب می‌کوشد چین را به همکاری با تحریم‌ها ترغیب کند.

۶. توسعه بحران اوکراین: توسعه بحران اوکراین، مانند تشدید درگیری‌ها یا حرکت به سوی صلح به‌عنوان متغیری دوجبهی، هم بر تحریم‌ها تأثیر می‌گذارد و هم از تحریم‌ها تأثیر می‌پذیرد. ادامه جنگ می‌تواند به تشدید تحریم‌ها منجر شود، در حالی که کاهش تنش می‌تواند زمینه را برای لغو تحریم‌ها فراهم کند (Friesendorf and Wolff, 2022). این متغیر به‌عنوان نقطه اصلی برای تکامل نظام عمل می‌کند.

۷. نوسان‌های بازار انرژی جهان: نوسان‌های قیمت انرژی (نفت و گاز) به دلیل نقش روسیه به‌عنوان تأمین‌کننده مهم، هم بر اقتصاد روسیه و هم بر اقتصاد کشورهای غربی تأثیر می‌گذارد. از یک سو، افزایش قیمت انرژی می‌تواند درآمد روسیه را افزایش دهد و اثر تحریم‌ها را کاهش دهد. از سوی دیگر، می‌تواند تورم را در کشورهای غربی تشدید کند. این متغیر به‌عنوان متغیر خطر برای هر دو طرف عمل می‌کند و می‌تواند با دستکاری، مانند افزایش تولید انرژی به‌وسیله دیگر کشورها مدیریت شود. در جدول ۴ خلاصه ویژگی‌های اصلی متغیرهای دوجبهی ارائه شده است.

جدول ۴: خلاصه متغیرهای دوجهی و ویژگی‌های آن‌ها

ظرفیت نقطه جدایی	آثار مهم	نقش در نظام	متغیر دوجهی
متوسط	افزایش تورم و اختلال در زنجیره تأمین غرب	هدف ممکن	هزینه تحریم‌ها برای غرب
بالا	تضعیف اقتصاد روسیه، وابستگی به هماهنگی بین‌المللی	ابزار فشار	تحریم‌های آمریکا و اتحادیه اروپا علیه روسیه
متوسط	کاهش وابستگی به انرژی روسیه، چالش‌های زیست‌محیطی	راهبرد بلندمدت	استفاده اتحادیه اروپا از انرژی شیل
بالا	کاهش نفوذ مالی غرب، تغییر نظام مالی جهانی	راهبرد مقابله‌ای	سیاست دلارزدایی روسیه و متحدانش
بالا	کاهش یا افزایش اثر تحریم‌ها، تغییر توازن قدرت	عامل تعیین‌کننده	واکنش چین به تحریم‌های ثانویه
بالا	تشدید یا کاهش تحریم‌ها، تأثیر بر امنیت منطقه‌ای	محرک نظام	گسترش بحران اوکراین
متوسط	تأثیر بر درآمد روسیه و تورم غرب	متغیر خطرپذیری مشترک	نوسان‌های بازار انرژی جهان

منبع: نویسنده

تحلیل ساختاری نشان می‌دهد که متغیرهای دوجهی شناسایی شده، برای تبدیل شدن به پیشران‌های اصلی نظام، ظرفیت بسیار بالایی دارند. به دلیل سرشت ناپایدار این متغیرها، آن‌ها می‌توانند به نقاط جدایی نظام تبدیل شوند و تکامل نظام را در جهت‌های غیرمنتظره پیش ببرند. برای نمونه، تحریم‌های غرب علیه روسیه فقط در صورتی می‌توانند مؤثر باشند که هماهنگی بین‌المللی (به‌ویژه از سوی چین) وجود داشته باشد و هزینه‌های آن برای غرب مدیریت شود؛ در غیر این صورت، تحریم‌ها ممکن است اثر معکوس داشته باشند. سیاست دلارزدایی روسیه می‌تواند به‌عنوان راهبردی بلندمدت، وابستگی به نظام مالی غرب را کاهش

دهد و توازن قدرت در نظام بین‌الملل را تغییر دهد. توسعه بحران اوکراین به‌عنوان محرک خارجی، می‌تواند سبب تشدید یا تضعیف تحریم‌ها شود؛ بنابراین باید به دیده یک متغیر اصلی در نظام نگریسته شود.

ث) **متغیرهای تنظیمی:** مهم‌ترین بخش در تحلیل آثار متقاطع که متغیرهای تنظیمی محسوب می‌شود، نیز در این نظام متغیر دارد: «انعطاف‌پذیری مالی روسیه» (Connolly, 2022). این تحلیل نشان می‌دهد که این متغیر نه تنها زیر تأثیر عوامل مختلف قرار دارد، بلکه بر دیگر متغیرهای نظام نیز تأثیر قابل توجهی می‌گذارد. انعطاف‌پذیری مالی به توانایی یک کشور یا سازمان برای رویارویی با شوک‌های اقتصادی و حفظ ثبات مالی اشاره دارد. در مورد روسیه، این متغیر می‌تواند زیر تأثیر عواملی باشد که در ادامه می‌آید:

۱. درآمدهای نفتی و گازی: روسیه به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین تولیدکنندگان نفت و گاز، وابستگی زیادی به درآمدهای به‌دست‌آمده از صادرات این منابع دارد. نوسان قیمت نفت می‌تواند بر انعطاف‌پذیری مالی این کشور تأثیر مستقیم بگذارد.

۲. تحریم‌های بین‌المللی: تحریم‌های به‌کارگرفته‌شده از سوی کشورهای غربی می‌تواند دسترسی روسیه به بازارهای مالی جهانی را محدود کند و انعطاف‌پذیری مالی آن را کاهش دهد.

۳. سیاست‌های پولی و مالی: سیاست‌های بانک مرکزی روسیه و وزارت دارایی این کشور در مورد نرخ بهره، کنترل تورم و مدیریت بدهی عمومی می‌تواند انعطاف‌پذیری مالی (Costigan and Others, 2017) را افزایش یا کاهش دهد.

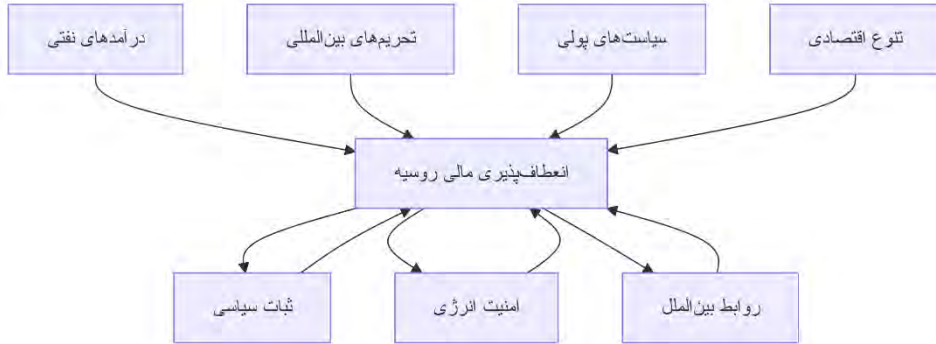
۴. تنوع اقتصادی: میزان وابستگی اقتصاد روسیه به منابع طبیعی و موفقیت آن در تنوع‌بخشیدن به اقتصاد نیز می‌تواند بر انعطاف‌پذیری مالی تأثیر بگذارد.

جدول ۵: عوامل مؤثر بر انعطاف‌پذیری مالی روسیه و تأثیرهای آن

عامل مؤثر	تأثیر بر انعطاف‌پذیری مالی	تأثیر بر دیگر متغیرها
درآمدهای نفتی و گازی	بالا (مستقیم)	ثبات سیاسی، امنیت انرژی
تحریم‌های بین‌المللی	منفی (کاهش انعطاف‌پذیری)	روابط بین‌الملل، تنوع اقتصادی
سیاست‌های پولی و مالی	متوسط (قابل کنترل)	تورم، بدهی عمومی
تنوع اقتصادی	مثبت (افزایش انعطاف‌پذیری)	رشد اقتصادی، امنیت شغلی

نمودار ۳: تأثیرهای متقابل متغیرهای

اصلی

منبع: نویسنده

این تحلیل نشان می‌دهد که انعطاف‌پذیری مالی روسیه نه تنها شاخص اقتصادی مهمی است، بلکه یک متغیر تنظیمی اصلی است که می‌تواند برای مدیریت کل نظام اقتصادی سیاسی این کشور مورد استفاده قرار گیرد.

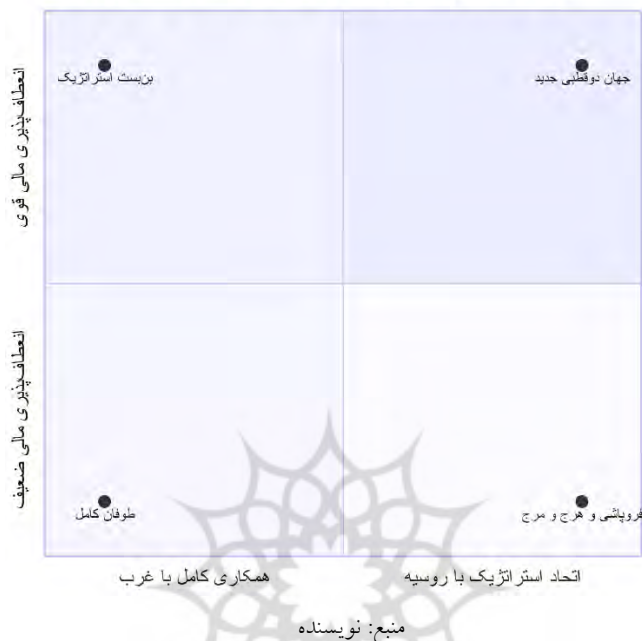
تدوین سناریوها

از میان متغیرهای دووجهی و متغیر تنظیمی، دو متغیر به‌عنوان محور سناریوها انتخاب می‌شوند؛ زیرا بیشترین نقش را در قطعیت‌نداشتن و آینده نظام دارند: یکی متغیر «واکنش چین به تحریم‌های ثانویه» (متغیر دووجهی) که این متغیر تعیین می‌کند که آیا فشار تحریم‌ها بر روسیه تشدید می‌شود یا خنثی می‌شود. دیگری متغیر «انعطاف‌پذیری مالی روسیه» (متغیر تنظیمی) که این متغیر، نتیجه و هم‌زمان تعیین‌کننده اثر بخشی دیگر متغیرها است. توانایی روسیه برای تحمل شوک، کلید بقای آن در این جنگ اقتصادی است. ترکیب این دو متغیر، چارچوبی برای سناریوسازی فراهم می‌آورد.

نمودار ۶، سناریوهای ویزارد براساس دو محور قطعی‌نبودن نشان می‌دهد: محور Y انعطاف‌پذیری مالی روسیه (از ضعیف تا قوی) و محور X واکنش چین (از همکاری کامل با غرب تا اتحاد راهبردی با روسیه). این دو محور، چهار کادران یا سناریوی محتمل را ایجاد می‌کنند.

نمودار ۴: ماتریس سناریوهای ویزارد

ماتریس سناریوهای ویزارد: آینده جنگ اقتصادی علیه روسیه

شرح و غنی‌سازی سناریوها

سناریوی نخست، طوفان کامل^۱: همکاری چین با غرب و انعطاف‌پذیری مالی ضعیف روسیه. شرح سناریو: چین به دلایل داخلی یا فشارهای دیپلماتیک غرب، تا حد زیادی با تحریم‌ها همکاری می‌کند و از دورزدن تحریم‌ها به وسیله روسیه جلوگیری می‌کند. هم‌زمان، کاهش قیمت جهانی انرژی، تحریم‌های فناوری و فرار سرمایه، انعطاف‌پذیری مالی روسیه را به شدت تضعیف کرده است.

آثار اصلی: تحریم‌های غرب با بیشترین اثرگذاری عمل می‌کنند. اقتصاد روسیه با بحران شدید روبه‌رو می‌شود: کاهش شدید ارزش روبل، تورم افسارگسیخته، کمبود کالاهای اساسی. توانایی روسیه برای ادامه جنگ به دلیل کمبود درآمد و منابع مالی به خطر می‌افتد. سیاست دلارزدایی روسیه با شکست روبه‌رو می‌شود. سرانجام روسیه زیر فشارهای داخلی و بین‌المللی شدید، مجبور به عقب‌نشینی و پذیرش شرایط غرب می‌شود؛ سرانجام توازن قدرت به سود

غرب تغییر می‌کند.

سناریوی دوم؛ بن‌بست راهبردی: ترکیب همکاری چین با غرب و انعطاف‌پذیری مالی قوی

روسیه.

شرح سناریو: در این سناریو چین با تحریم‌ها همکاری می‌کند، اما روسیه به دلیل ذخایر ارزی بالا، مدیریت مناسب سیاست‌های پولی و پیداکردن بازارهای جدید غیرغربی، مانند هند و ترکیه، انعطاف‌پذیری مالی قابل توجهی از خود نشان می‌دهد.

آثار اصلی: تحریم‌ها بر روسیه تأثیر منفی می‌گذارند، اما آن را فلج نمی‌کنند؛ جنگ به درازا می‌کشد و به نبردی فرسایشی تبدیل می‌شود؛ هزینه‌های تحریم برای غرب (تورم، اختلال در زنجیره تأمین) ادامه می‌یابد و سبب ایجاد شکاف در اتحاد غربی می‌شود؛ روسیه اگرچه ضربه می‌خورد، اما توانایی ادامه جنگ را دارد. سرانجام در یک بن‌بست طولانی مدت که هیچ‌یک از دو طرف به پیروزی قاطع دست نمی‌یابند، نظام بین‌الملل به سوی یک دوره طولانی از بی‌ثباتی و رقابت امنیتی اقتصادی پیش می‌رود.

سناریوی سوم، جهان دوقطبی جدید^۱: ترکیب اتحاد چین با روسیه و انعطاف‌پذیری مالی

قوی روسیه.

شرح سناریو: چین به‌طور کامل از روسیه حمایت می‌کند و تحریم‌ها را به‌طور نظام‌مند دور می‌زند (از راه نظام بانکی جایگزین، خرید انرژی، ارسال کالاهای دامن‌نخورده). این موضوع همراه با مدیریت خوب اقتصادی مسکو، انعطاف‌پذیری مالی روسیه را تقویت می‌کند.

آثار اصلی: تحریم‌های غرب در عمل بی‌اثر می‌شوند، گروه اقتصادی امنیتی غیرغربی به رهبری چین و روسیه شکل می‌گیرد، روند دلارزدایی شتاب می‌گیرد و نقش دلار آمریکا به‌عنوان ارز ذخیره جهانی به‌چالش کشیده می‌شود، غرب مجبور می‌شود بپذیرد که ابزار تحریم کارایی گذشته را ندارد و سرانجام تغییر پارادایم اساسی در نظام بین‌الملل شکل می‌گیرد. یعنی قدرت از غرب به شرق منتقل می‌شود و نظم دوقطبی واقعی با دو نظام مالی و اقتصادی جدا پدیدار می‌شود.

سناریوی چهارم؛ فروپاشی و هرج‌ومرج^۲: ترکیب اتحاد چین با روسیه و انعطاف‌پذیری مالی

ضعیف روسیه.

شرح سناریو: اگرچه چین از روسیه حمایت می‌کند، اما این حمایت یا دیرنگام است یا به

اندازه کافی قوی نیست. اقتصاد روسیه به دلیل شوک اولیه تحریم‌ها، وابستگی بیش از حد به انرژی و ضعف ساختاری داخلی، به شدت آسیب دیده و انعطاف پذیری خود را از دست داده است.

آثار اصلی: حتی با حمایت چین، اقتصاد روسیه سقوط می‌کند؛ بی‌ثباتی سیاسی داخلی در روسیه به وجود می‌آید، این بی‌ثباتی در یک قدرت اتمی، بحران امنیتی پیش‌بینی ناپذیر و بسیار خطرناکی را در سطح جهانی ایجاد می‌کند. بازارهای جهانی انرژی به دلیل هرج و مرج در روسیه دچار شوک شدید می‌شوند. نتیجه اینکه بحران عمیق جهانی شکل گرفته و نظم کنونی از هم می‌پاشد، اما نظم جدیدی جایگزین آن نمی‌شود؛ دوره‌ای از هرج و مرج ژئوپلیتیکی آغاز می‌شود که برای همه طرف‌ها، از جمله چین، بسیار پرهزینه خواهد بود.

جدول ۶: خلاصه سناریوها

سناریو	واکنش چین	انعطاف پذیری روسیه	نتیجه اصلی
طوفان کامل	همکاری با غرب	ضعیف	پیروزی غرب: عقب‌نشینی اجباری روسیه
بن‌بست راهبردی	همکاری با غرب	قوی	طولانی شدن جنگ: جنگ فرسایشی با هزینه‌های بالا برای همه
جهان دوقطبی جدید	اتحاد با روسیه	قوی	تغییر نظم جهانی: شکل‌گیری گروه‌بندی شرقی قدرتمند و تضعیف غرب
فروپاشی و هرج و مرج	اتحاد با روسیه	ضعیف	بی‌ثباتی جهانی: سقوط روسیه و بحران پیش‌بینی ناپذیر جهانی

منبع: نویسنده

این سناریوها نشان می‌دهند که واکنش چین به عنوان عامل تعیین‌کننده خارجی و انعطاف‌پذیری مالی روسیه به عنوان عامل تعیین‌کننده داخلی، چگونه می‌توانند آینده این نظام پیچیده را شکل دهند. تحلیل میک‌مک تأیید می‌کند که این دو متغیر، عوامل اصلی با بیشترین قدرت تأثیرگذاری و نداشتن قطعیت هستند. بنابراین بهترین گزینه برای طراحی سناریوهای ویزارد محسوب می‌شوند. آینده به احتمال زیاد ترکیبی از عناصر این سناریوها خواهد بود، اما هر کدام از این مسیرها برای امنیت و ثبات جهانی پیامدهای بسیار متفاوتی در پی دارد.

نتیجه

این نوشتار به روشنی نشان می‌دهد تحلیل‌های تک‌متغیره و خطی از بحران پیچیده اوکراین ناکافی و گمراه‌کننده است. فقط با در نظر گرفتن شبکه به هم پیوسته متغیرها و تعامل پویای آن‌ها می‌توان به درکی واقع‌بینانه از ابعاد بحران دست یافت. تحریم‌ها، اگرچه قدرتمند و بی‌سابقه هستند، اما سلاحی جادویی نیستند. کارایی آن‌ها در گرو تعامل با عوامل دیگری است که برخی از آن‌ها (مانند واکنش چین) حتی خارج از کنترل غرب هستند. از دیدگاه نظری، این نوشتار نظریه برچر را تأیید می‌کند که بحران‌ها پدیده‌های پویایی هستند که در مراحل مختلف پیدایش، گسترش، کاهش و تأثیر مجموعه‌ای از متغیرهای ساختاری و کنشی آن‌ها را شکل می‌دهند. همچنین کاربست موفق روش میک‌مک و سناریو ویزارد در حوزه مطالعات بین‌المللی، گامی نوآورانه در روش‌شناسی پژوهشی محسوب می‌شود و ظرفیت این ابزارها را برای تحلیل پدیده‌های پیچیده ژئوپلیتیک جهانی نشان می‌دهد.

می‌توان ادعا کرد بحران اوکراین به نقطه عطفی تبدیل شده است که نه تنها امنیت اروپا، بلکه اساس نظم لیبرال بین‌الملل و کارایی ابزارهای اقتصادی در روابط قدرت را مورد آزمایش قرار داده است. نتیجه نهایی این آزمون نه به وسیله یک عامل، بلکه به وسیله نتیجه نبرد پیچیده و درهم‌تنیده‌ای میان متغیرهای شناسایی شده در این نوشتار تعیین می‌شود. آینده به احتمال زیاد نه در قالب یکی از سناریوها، بلکه در ترکیبی از عناصر آن‌ها محقق می‌شود و پژوهشگران و سیاست‌گذاران را برای سال‌های طولانی به خود مشغول خواهد کرد.

منابع

فارسی

اعظمی، هادی و محمد نظری و علی حسینی (۱۳۹۷)، «رقابت ژئوپلیتیکی روسیه و آمریکا در اوکراین (۲۰۰۴-۲۰۱۷)»، پژوهشنامه ایرانی سیاست بین‌الملل، دوره ۶، شماره ۲، صص. ۲۱-۵۲. (doi: 10.22067/jipr.v6i2.59081)

ایروانی، زهرا، ابراهیم حاجیانی و علی محمد حاضری و فردین قریشی (۱۳۹۸)، «شناسایی پیشران‌های مؤثر بر گفتمان انقلاب اسلامی ایران در افق ۲۵ ساله»، سیاست‌گذاری عمومی، دوره ۵، شماره ۲، صص. ۲۰۷-۲۲۸.

(doi: 10.22059/ppolicy.2019.72278)

- برچر، مایکل (۱۳۸۲الف)، **بحران در سیاست جهان یافته‌ها و مطالعات موردی** (جلد دوم)، ترجمه حیدرعلی بلوچی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- برچر، مایکل (۱۳۸۲ب)، **بحران در سیاست جهان ظهور و سقوط بحران‌ها** (جلد اول)، ترجمه میرفریدین قریشی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- چگنی‌زاده، غلامعلی و وحید اخوت (۱۴۰۲)، «نظم جهانی از منظر کیسینجر، مطالعه موردی بحران اوکراین»، **روابط خارجی**، دوره ۱۵، شماره ۲، صص. ۱-۲۴. (doi: 10.22034/fr.2023.392491.1368)
- دهشیار، حسین (۱۳۹۳)، «ریشه‌های رویارویی آمریکا و روسیه در بحران اوکراین»، **سیاست جهانی**، دوره ۳، شماره ۲، صص. ۱۶۱-۱۹۳، دسترسی در: https://interpolitics.guilan.ac.ir/article_168.html (تاریخ دسترسی: ۱۴۰۴/۲/۱۲).
- زمانی، ناصر (۱۳۹۲)، «تحلیل منشأ و ماهیت بحران اوکراین: فشار تنش‌های جنگ سرد بین روسیه و غرب»، **سیاست خارجی**، دوره ۲۷، شماره ۴، صص. ۸۸۹-۹۱۸، دسترسی در: <https://fp.ipisjournals.ir/article.html12084> (تاریخ دسترسی: ۱۴۰۴/۴/۱۰).
- کولایی، الهه و سمیه زنگنه (۱۴۰۲)، «تأثیر جنگ اوکراین بر روابط ایران و روسیه»، **رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی**، دوره ۱۵، شماره ۲، صص. ۳۵-۵۶. (doi: 10.48308/piaj.2024.233313.1442)
- کولایی، الهه و امیررضا امامی (۱۴۰۴)، «اثربخشی تحریم‌های اقتصادی اتحادیه اروپا علیه روسیه (فوریه ۲۰۲۲-نوامبر ۲۰۲۳)»، **مطالعات اوراسیای مرکزی**، دوره ۱۸، شماره ۲، صص ۱-۲۸، (doi: 10.22059/jcep.2025.368498.450209).
- کولایی، الهه (۱۳۹۶) **سیاست و حکومت در اوراسیای مرکزی**، چاپ ششم تهران: سمت.
- محروق، فاطمه و فاطمه سننیل (۱۴۰۴)، «بررسی جایگاه تحریم‌های اتحادیه اروپا و ایالات متحد علیه روسیه در بحران اوکراین»، **مطالعات اوراسیای مرکزی**، دوره ۱۸، شماره ۱، صص. ۳۶۱-۳۹۰، (doi:10.22059/jcep.2025.378503.450233).
- ملکی، عباس و شهاب‌الدین شکری (۱۴۰۳)، «تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر امنیت انرژی روسیه»، **فصلنامه مطالعات بین‌المللی**، دوره ۲۱، شماره ۳، صص. ۲۰۹-۲۳۹.
- نیکنامی، رکسانا (۱۳۹۴)، «سنجش تأثیر و کارایی تحریم‌ها: مورد تحریم‌های اتحادیه اروپایی علیه روسیه»، **روابط خارجی**، دوره ۷، شماره ۱، صص. ۷-۳۷. (doi: 20.1001.1.20085419.1394.7.1.2.9)

هدایتی شهیدانی، مهدی و صدیقه آذین (۱۴۰۲)، «تأثیر جنگ اوکراین بر نقش اتحادیه اروپا در رویارویی غرب با روسیه»، *مطالعات اوراسیای مرکزی*، دوره ۱۶، شماره ۲، صص.

(doi: 10.22059/jcep.2024.352162.450116)، ۳۷۳-۳۹۶

هالانات، عماد و حمید حکیم (۱۴۰۲)، «سیاست ترکیه در بحران اوکراین؛ توازن و بهره‌وری حداکثری»، *سیاست خارجی*، دوره ۳۷، شماره ۴، صص ۱۵۷-۱۸۲، قابل دسترسی در: https://fp.ipisjournals.ir/article_۱۷۱۲۳۵۲.html. (تاریخ دسترسی: ۱۴۰۴/۳/۱۷).

وثوقی، سعید و علی موسائی (۱۴۰۳)، «نقش غرب در بحران‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۲۲ اوکراین و طولانی شدن آن‌ها»، *مطالعات اوراسیای مرکزی*، دوره ۱۷، شماره ۲، صص ۴۶۳-۴۹۰، (doi: 10.22059/jcep.2024.377585.450230).

English

Allison, Graham (2020), "The New Spheres of Influence: How China and Russia Reshape the World", *Foreign Affairs*, Vol. 99, No. 2, pp. 30-40, Available at: <https://www.jstor.org/stable/26892661> (Accessed on: 01/01/2023).

Arapova, Ekaterina (2023), "The Sanctions Dilemma: How Sanctions against Russia Affect Regional Integration within the EAEU States", *Strategic Analysis*, Vol. 47, No.3, pp. 289-294, (doi:10.1080/09700161.2023.2247746).

Brecher, Michael (2018), *A Century of Crisis and Conflict in the International System*, Montreal: McGill University, (doi:10.1007/978-3-319-57156-0).

Cafruny, Alan and Vassilis K. Fouskas (2024), "Ukraine, Europe, and the Re-Routing of Globalization", *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, Vol. 26, No. 1, pp. 1-22, (doi:10.1080/19448953.2023.2197635).

Cafruny, Alan and Vassilis K. Fouskas, William D. E. Mallinson, and Andrey Voynitsky (2023), "Ukraine, Multipolarity and the Crisis of Grand Strategies", *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, Vol. 25, No. 1, pp. 1-21, (doi:10.1080/19448953.2022.2084881).

Connolly, Richard (2022), *Russia's Response to Sanctions: How Western Economic Statecraft is Reshaping Political Economy in Russia*, Cambridge: Cambridge University Press.

Costigan, Thomas, Drew Cottle and Angela Keys (2017), "The US Dollar as the Global Reserve Currency: Implications for US Hegemony", *World Review of Political Economy*, Vol. 8, No. 1, pp. 104-125, (doi:10.13169/worlrevipoliecon.8.1.0104).

Fan, Yinbin and Elena Voronkova (2024), "Modern Payment Infrastructure of Cross-Border Settlements of Russia and China", *In E3S Web of Conferences*, Vol. 533, No. 2, pp. 1-8, (doi:10.1051/e3 sconf/202453304026).

- Fasnacht, Daniel and Janine Schlosser (2025), "The Role of Foresight in Bridging the Gap between Trends and Customer Experiences", **European Journal of Futures Research**, Vol. 13, No. 11, pp. 2-15 (doi:10.1186/s40309-025-00256-6).
- Frankel, Jeffrey (2023), Dollar Rivals, **NBER Working Paper**, No. w31476, Available at: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4519229>.
- Friesendorf, Cornelius and Stefan Wolff (2022), "Russia's War against Ukraine: Implications for the Future of the OSCE", **OSCE Network Perspectives I/2022**, OSCE Network of Think Tanks and Academic Institutions.
- Ganguly, Sumit (2024), "India, Russia and the Ukraine Crisis", **The Washington Quarterly**, Vol. 47, No. 2, pp. 55–69, (doi:10.1080/0163660X.2024.2366108).
- Girardone, Claudia (2022), "Russian Sanctions and the Banking Sector", **British Journal of Management**, Vol. 33, No. 4, pp. 1683-1688, (doi:10.1111/1467-8551.12656).
- Glenn, Caileigh (2023), "Lessons in Sanctions-Proofing from Russia", **The Washington Quarterly**, Vol. 46, No. 1, pp. 105–120, (doi:10.1080/0163660X.2023.2188829).
- Hamilton, Daniel and Joseph Quinlan (2023), **The Transatlantic Economy 2023: Annual Survey of Jobs, Trade and Investment between the United States and Europe**, Washington, DC: Foreign Policy Institute, Johns Hopkins University SAIS/Transatlantic Leadership Network, Available at: https://www.amchameu.eu/sites/default/files/publications/files/transatlantic_economy_2023.pdf, (Accessed on: 9/12/2024).
- Issaev, Leonid (2021), "Russia and the New Middle East", **Journal of Balkan and Near Eastern Studies**, Vol. 23, No. 3, pp. 423–442, (doi:10.1080/19448953.2021.1888245).
- Klose, Jens (2024), "Empirical Effects of Sanctions and Support Measures on Stock Prices and Exchange Rates in the Russia–Ukraine War", **Global Finance Journal**, Vol. 59, No. 3, pp. 100-109, (doi: 10.1016/j.gfj.2023.100925).
- Likhacheva, Anastasia (2021), "Russia and Sanctions: The Transformational Domestic and International Effects of Unilateral Restrictive Measures", **Russian Politics**, Vol. 6, No. 4, pp. 478-502, (doi:10.31107/2075-1990-2021-4-52-66).
- Liu, Zongyuan Zoe and Papa Mihaela (2022), **Can BRICS De-dollarize the Global Financial System?** Cambridge: University Printing House, (doi: 10.1017/9781009029544).
- Mearsheimer, John (2022), "The Causes and Consequences of the Ukraine

- Crisis”, **International Security**, Vol. 47, No. 3, pp.7–43, Available at: <https://www.cirsd.org/en/horizons/horizons-summer-2022-issue-no.21/the-causes-and-consequences-of-the-ukraine-war>. (Accessed on: 05/06/2024).
- Mearsheimer, John (2014), “Why the Ukraine Crisis Is the West’s Fault”, **Foreign Affairs**, September/October, Published on August 18, pp.1-12, Available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2014-08-18/why-ukraine-crisis-west-s-fault>. (Accessed on: 01/01/2023).
- Raik, Kristi, Steven Blockmans, Anna Osypchuk and Anton Suslov (2024), “EU Policy towards Ukraine: Entering Geopolitical Competition over European Order”, **The International Spectator**, Vol. 59, No. 1, pp. 39-58, (doi: 10.1080/03932729.2023.2296576).
- Rajmil Daniel, Lucía Morales, and Andreosso-O’Callaghan Bernadette (2025), “Russia’s War in Ukraine: From Geopolitics to Geo-economics of Deterrence”, **Sage Journals**, First published online November 28, (doi:10.1177/2336825X25139780).
- Ran, Tongzhou and Zhangbo Liu (2023), “The Russia-Ukraine War or the US-Russia War?”, Thematic analysis of Global Times’ Coverage of the Russia-Ukraine War”, **Media Asia**, Vol. 51, No. 1, pp. 3–32, (doi: 10.1080/01296612.2023.2246721).
- Sanus, Ekin, Sinem AkgülAçıkmeşe and Emrah Karaoguz (2024), “The EU’s Autonomous Sanctions Against Russia in 2014 Versus 2022: How Does the Bureaucratic Politics Model Bring in the Institutional ‘Balance of Power’ Within the EU?”, **JCMS: Journal of Common Market Studies**, Vol. 20, No. 2, pp. 1-18, (doi: 10.1111/jcms.13565).
- Sciortino, Raffaele (2024), **The US–China Rift and Its Impact on Globalisation: Crisis, Strategy, Transitions**, Studies in Critical Social Sciences, Milan: University of Milan, (doi: 10.1163/9789004694361).
- Shagina, Maria (2022), “Western Financial Warfare and Russia’s De-dollarization Strategy, How Sanctions on Russia Might Reshape the Global Financial System”, **Briefing Paper**, No. 339, pp. 1-18, Available at: <https://www.fiia.fi/wp-content/uploads/2022/05/bp339>, (Accessed on: 05/05/2022).
- Skolnikoff, Eguene (2021), **The Elusive Transformation: Science, Technology, and the Evolution of International Politics**, Princeton: Princeton University Press.
- Song, Yang (2023), “Ironclad US Commitment to NATO? From NATO Expansion to the Ukraine Crisis”, **Cogent Social Sciences**, Vol. 10, No. 1, pp. 1-16, (doi:

10.1080/23311886.2023.2282734).

Sutter, Sutter and Rebecca Nelson (2021), De-Dollarization Efforts in China and Russia, Congressional Research Service, No. 885, Available at: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11885>), (Accessed on: 01/01/2023).

World Energy Outlook (2023), Energy, Power and Transition State of Power, 1 February 2024, Online Report, Available at: <https://www.tni.org/en/publication/energy-power-and-transition?> (Accessed on: 01/01/2023).

Yan, Shaohua, Xu Yao, and Bin Ma (2022), “Chinese Transnational Corporations in the Ukraine Crisis: Risk Perception and Mitigation”, **Transnational Corporations Review**, Vol. 14, No. 4, pp. 371–381, (doi: 10.1080/19186444.2022).

